

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА
ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Пояснювальна записка

до дипломного проекту магістра

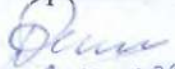
на тему:

ГОБЕЛЕН «НАСТРІЙ» І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ «КОЛОРИСТИКА» У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Текст містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело

Виконала: Парчевська Діана Валентинівна,
 студентка 2 курсу, 20 МГ ОМ групи
напряму підготовки (спеціальності)
023 Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація

Керівник: Руденко І. В., доцент, кандидат

9.12.2021 педагогічних наук, доцент кафедри
образотворчого мистецтва
Національного педагогічного
університету імені М. П. Драгоманова

Рецензент: Комаровська О. А., професор, док.

24.11.2021 пед.наук, завідувач лабораторії
естетичного виховання та мистецької
освіти Інституту проблем виховання
НАПН України

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

Педагогічний факультет
Кафедра образотворчого мистецтва
Освітньо-кваліфікаційний рівень магістр
Напрямок підготовки 02 Культура і мистецтво
Спеціальність 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри
професор Шевнюк О. Л.

“20” жовтня 2020 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ СТУДЕНТА

Парчевської Віали Валентинівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

- Тема роботи (проекту) Панно „Настрій” та методика викладання навчальної дисципліни „Колористика” у закладах вищої освіти
- керівник роботи (проекту) Руденко Трійда Володимирівна, кандидат пед. наук, доцент кафедри образотворчого мист.
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
- затверджені наказом від “20” жовтня 2020 року № 3
- Строк подання студентом роботи (проекту) “15” листопада 2021 року
- Вихідні дані до роботи (проекту) Створити нетканий gobelen та розробити методику викладання навчальної дисципліни „Колористика” у закладах вищої освіти
- Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Простежити історію та розвиток колористики, розглянути мету та зміст вивчення навчальної дисципліни „Колористика” у закладах вищої освіти; запропонувати рекомендації щодо навчання дисципліни „Колористика” у закладах вищої освіти
- Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) канва, дерев'яна рама, спеціальна голка для створення нетканних gobelenів, акрилові фарби для в'язання.

6. Консультанти розділів роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Записка</i>	Руденко І.В., кандидат пед. наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва	<i>20.10.2020</i> <i>[підпис]</i>	<i>15.11.2021</i> <i>[підпис]</i>
<i>Ів. роботи</i>	Руденко І.В., кандидат пед. наук, доцент кафедри образотворчого мистецтва	<i>20.10.2020</i> <i>[підпис]</i>	<i>15.11.2021</i> <i>[підпис]</i>

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Затвердження теми дипломного проекту	<i>20.10.2020</i>	<i>викон.</i>
2.	Збір теоретичного, практичного та творчого матеріалу до дипломного проекту	<i>20.10.20 - 01.04.21</i>	<i>викон.</i>
3.	Затвердження ескізів дипломного проекту	<i>новітень 2020</i>	<i>викон.</i>
4.	Творча робота над дипломним проектом	<i>01.11.21</i>	<i>викон.</i>
5.	Формулювання висновків дипломного проекту	<i>листопад 2020р. викон.</i>	
6.	Попередній захист проекту	<i>15.11.2021</i>	<i>допущено з фоновим супрагит-ваєм.</i>

7. Дата видачі завдання 20.10 2020р.

Студент

[підпис]
(підпис)

Парчевська Д.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи (проекту)

[підпис]
(підпис)

Руденко І.В., кандидат пед. наук,
доцент кафедри образотворчого мистецтва
(прізвище та ініціали, науковий ступінь, вчене звання)

Примітки:

1. Форму призначено для видачі завдання студенту на виконання дипломної роботи (проекту) і контролю за ходом роботи з боку кафедри і директора інституту (декана факультету).
2. Розробляється керівником дипломної роботи (проекту). Видається кафедрою.
3. Формат бланка А4 (210 × 297 мм), 2 сторінки

НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА

ПОДАННЯ
ГОЛОВІ ДЕРЖАВНОЇ ЕКЗАМЕНАЦІЙНОЇ КОМІСІЇ
ЩОДО ЗАХИСТУ ДИПЛОМНОГО ПРОЕКТУ

Направляється студент Парчевська Діана Валентинівна
(прізвище та ініціали)

до захисту дипломної роботи (проекту)

за напрямом підготовки **02 Культура і мистецтво**

спеціальністю **023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація**

на тему Панно «Настрій» та методика викладання навчальної дисципліни «Колористика» у закладах вищої освіти
(назва теми)

Дипломний проект і рецензія додаються.

Декан Факультету

(підпис)

проф. Олефіренко Т. О.

Довідка про успішність

Парчевська Д. В.

(прізвище та ініціали студента)

за період навчання на факультеті педагогіки та психології з 20 20 року до 20 21 року повністю виконав навчальний план за напрямом підготовки, спеціальністю з таким розподілом оцінок за:

національною шкалою: відмінно 47,06%, добре 52,94%, задовільно 0 %;

шкалою ECTS: A 47,06%; B 52,94%; C 23,53%; D 0 %; E 0 %.

Секретар факультету

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Висновок керівника дипломної роботи (проекту)

Студентка

Партевська Діана Валентинівна власноруч
захищала написану нею керівником на темі «*Сучасні
технології у дизайні*». Автору роботи уродилися
ідеї та рішення.
Заслужовує нею хороша оцінка та може
бути допущена до роботи на посаду
кваліфікованого майстра образотворчого
мистецтва.

Керівник роботи (проекту) *Демин*
(підпис)

“ 9 ” грудня 20 21 року

Висновок кафедри про дипломну роботу (проект)

Дипломний проект розглянуто.

Студент *Партевська Д.В.*
(прізвище та ініціали)

допускається до захисту даного проекту в Державній екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри
образотворчого мистецтва *Шевнюк* професор О. Л. Шевнюк

Примітки:

1. Зазначаються дані щодо навчальних досягнень студента за період навчання у вищому навчальному закладі, висновок керівника дипломної роботи (проекту) та висновок кафедри про дипломну роботу (проект).
2. Формат бланка А5 (148×210 мм), 2 сторінки.

ВІДГУК НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Паргевської Діани Валентинівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності оброботворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація
ОКР маістер

Тема дипломної роботи

Панно „Настрій“ та методика викладання навгальної дисципліни „Колористика“ у закладах вищої освіти.

Матеріали Кашве, дерев'яна рама, спеціальна голка для обробки кеїханих големів, акрилові фарби.

1. Актуальність теми полягає в тому що, колористика має дуже важливе значення в галузі оброботворчого мистецтва та декоративно-прикладного мистецтва, яке відображається в програмах та методичні і навчання студентів закладів вищої освіти.

2. Позитивні якості роботи

Додовнено методи навчання дисципліни „Колористика“ у закладах вищої освіти; проаналізовано мист. твори К. Моне, П. Пікасо, А. Ренуара, В. Буріса-Мусатова, О. Рілієвої.

Удалена фігура півки добре стилізована на освітлені і тіньові частини; птаха уособлює мрійливу настрій, цюй потрібно було додати

3. Практична цінність висновків і рекомендацій додовнює програми з дисципліни „Колористика“ і можуть використовуватись на курсах впровадження кваліфікацій викладачів обр. мист. у процесі навчання студентів закладів вищої освіти.

4. Наявність недоліків

Більше уваги приділяти графічній композиції кольору. Обґрунтувати символічне значення кольору. Критикувати в адекватній літературі.

Обригає фігура ніжки не ус, тому рівні, що порушує цілісність сфери об'єкта образу.

4. Загальна оцінка роботи Допущені помилки не впливають на загальне оцінювання роботи. Майстерський проєкт захищує не повнішу оцінку і може бути розцінений за захисом.

Науковий керівник

Руденко Т.В., канд. тех. наук, доцент кафедри
об'єднаного мистецтва першої
ного факультету НПУ імені М.П. Драгоманова

Руденко
(підпис)

Руденко Т.В.
(прізвище, ініціали)

« » 20 М р.

РЕЦЕНЗІЯ НА ДИПЛОМНУ РОБОТУ

Тарчевської Діани Валентинівни

(Прізвище, ім'я, по-батькові)

Зі спеціальності 023 образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

ОКР Магістр

Тема дипломної роботи

Гобелен „Настрій“ і методика викладання навчальної дисципліни „Колористика“ у закладах вищої освіти

1. Висновок про ступінь відповідності виконаної роботи дипломній кваліфікації і профілюючій спеціальності Дипломний проект відповідає дипломній кваліфікації і профілюючій спеціальності.

2. Перелік позитивних якостей роботи (з виділенням елементів творчості)

Теоретична частина: авторський аналіз аналогів і прототипів мистецьких творів для створення нетканого гобелену „Настрій“; етапи творчого пошуку; деякі питання дослідження опубліковані у матеріалах студентської конференції „Інноваційні наукові дослідження: світові тенденції та регіональний аспект“ на базі журналу „Молодий вчений“ Тарчевська Д.В. „Символіка кольорів декоративно-прикладного мистецтва“ с. 75-78 та апробовані під час виступу на конференції 27 листопада 2020 року.
Практична частина: авторський ебраз для нетканого гобелену; вирішення кольорової гами та якісного втілення художньої техніки нетканого гобелену.

3. Перелік основних недоліків роботи

теоретична частина роботи має стилістичні помилки; стилізована фігура на гобелені надоречно обрізана, погляд має бути спрямований на вітаха над головою, тому в доречним голову повернути вгору, відпрацювати анатомію рук.

4. Загальна оцінка роботи Дипломний проект засмобує на
позитивне оцінювання та може бути
допущений до захисту.

5. Висновок про можливості присвоєння випускнику кваліфікації

Дипломниця, Пархевська Віана Валентинівна,
засмобує на присвоєння дипломної
кваліфікації у профільній спеціальності.

Рецензент _____

(підпис)

Комаровська О. А.

(прізвище, ініціали)

Професор, доктор педагогічних наук, завідувач
лабораторії естетичного виховання та
мистецької освіти Інституту проблем
виховання Національної академії педагогічних
наук України

(вказати вчений ступінь, наукове звання, посада та місце роботи)

« 24 » листопада 20 21 р.

ВЛАСНОРУЧНИЙ ПІДПИС
СТВЕРДЖУЮ
Зав. відділу кадрів
Інституту проблем виховання НАПН України

Віана Пархевська

Комаровської О. А.

Довідка
про результати антиплагіатної перевірки магістерської роботи

Комісією з академічної етики факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова здійснено перевірку магістерської роботи на тему: Гобелен «Настрій» і методика викладання навчальної дисципліни “Колористика” в закладах вищої освіти студентки (та) 2 курсу спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація Парчевської Діани Валентинівни щодо дотримання норм академічної етики.

За результатами аналізу роботи та аналізу звіту подібності, який було згенеровано системою виявлення збігів/ідентичності/схожості компанії UNICHECK, комісія дійшла до наступного висновку (*вибрати один з варіантів*):

1) Комісією не виявлено академічного плагіату. Дана магістерська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

2) *Комісією частково виявлені текстові запозичення – 4,79%, а саме порушення процедури цитування наукових джерел. Дана магістерська робота може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.*

3) Комісією виявлено академічний плагіат (обґрунтування факту академічного плагіату додається). Дана магістерська робота не може бути допущена до захисту на засіданні Екзаменаційної Комісії.

4) Інше

Голова комісії

Секретар комісії

Дата 25.11.2021р.

Матвієнко О.В.

Шулигіна Р.А.

Ім'я користувача:
Матвієнко Олена Валеріївна

Дата перевірки:
22.11.2021 19:42:38 EET

Дата звіту:
22.11.2021 20:52:49 EET

ID перевірки:
1009300351

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
95448

Назва документа: Парчевська

Кількість сторінок: 38 Кількість слів: 8304 Кількість символів: 62849 Розмір файлу: 84.53 KB ID файлу: 1009326217

4.79% Схожість

Найбільша схожість: 2.35% з Інтернет джерелом (<https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/9373/1/%D0%9F%D0%BE%D0%9B>)

19.5% Цитат

1.38% Вилучень

Деякі джерела вилучено автоматично (фільтри вилучення: кількість знайдених слів є меншою за 8 слів та 1%)

Візуально подібні зображення

Відгуки

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. КОЛОРИСТИКА У ПРАКТИЧНІЙ І ТВОРЧІЙ РОБОТІ ВИКЛАДАЧА У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	7
1.1. Теорія кольору та історичний розвиток науки про нього	7
1.2. Аналіз мистецьких творів аналогічних тематиці творчої роботи	14
1.3. Технологічний процес створення гобелену «Настрій»	18
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ КОЛОРИСТИКИ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ	21
2.1. Мета і зміст навчання колористики у закладах вищої освіти	21
2.2. Форми та методи навчання колористики у закладах вищої освіти	25
ВИСНОВКИ	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	34
ДОДАТКИ	37

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна освіта, в умовах стрімкого розвитку, потребує надання якісного навчання студентам художньо-педагогічних спеціальностей для їх подальшої реалізації в педагогічній та особистій творчій діяльності. Важливою складовою фахових знань висококваліфікованого викладача образотворчого мистецтва є його колористична компетентність. У процесі професійного становлення студенти повинні засвоїти широкий діапазон знань, котрі вона в себе включає: гармонійне поєднання кольорових співвідношень, розуміння особливостей впливу кольору на психоемоційний стан людини та трактування символічного значення в творчості різних культур.

Колористика як наука має фундаментальне значення в галузі образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва, адже колір є ефективним художнім засобом, який найшвидше сприймається зором глядача. Її важливість для інших наук також важко переоцінити. До бази знань колористики звертаються філософія, психологія, філологія, медицина, археологія. У книзі Т. Печенюк «Кольорознавство» зазначено: «Багатогранність пізнання цього унікального явища базується на поєднанні у кольорі об'єктивного (світло) та суб'єктивного (почуття) початків. Саме в такій єдності слід вивчати колір митцям, для яких закономірності прояву об'єктивних (фізичних) чинників існування кольору тісно пов'язані з його суб'єктивними (фізіолого-психологічні) рефлексіями» [18, с.6].

Феномен кольору є об'єктом цікавості не лише для різноманітних наукових дисциплін та мистецької практики, а і є невід'ємною складовою людського життя, адже ми постійно перебуваємо в оточенні кольору і відчуваємо на собі його вплив. Фахівці мистецької галузі затребувані на ринку праці. Їх розуміння природи кольору є ключовим не лише у створенні творів мистецтва, розрахованих на виставки та музеї, а і у розробці дизайну побутових речей: прикрас, книг, реклами, предметів інтер'єру та екстер'єру.

У ході дослідження були проаналізована програма «Колористика» для закладів вищої освіти на базі різних університетів, що дало змогу зрозуміти важливість та незамінність знань, які вона пропонує студентам, котрі прагнуть реалізуватись у творчій спеціальності. Для демонстрації того, як колір може впливати на емоційну складову мистецького твору, були проаналізовані твори таких художників К. Моне, П. Пікассо, В. Борисова-Мусатова, П'єра Огюста Ренуара та О.Пілюгіної. У якості практичної частини дипломної роботи був обраний нетканий гобелен «Настрій», у процесі створення якого було виявлено, що відсутність базових знань курсу «колористика» унеможливило розробку якісного ескізу та, як наслідок, самої творчої роботи.

Таким чином вивчення колористики в закладах вищої освіти є фундаментально важливим для майбутніх вчителів образотворчого мистецтва, художників-живописців, дизайнерів та архітекторів, які будуть брати активну участь у формуванні естетичного середовища для суспільства.

Мета дослідження. Проаналізувати та обґрунтувати методику вивчення дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти та простежити технологічний процес створення авторського гобелену «Настрій».

Завдання дослідження:

1. Простежити історію розвитку науки про колір та його особливості.
2. Розглянути мету та зміст навчання дисципліні «колористика» у закладах вищої освіти.
3. Запропонувати рекомендації щодо навчання дисципліні «колористика» у закладах вищої освіти.

Об'єкт дослідження — навчання образотворчого мистецтва у закладах вищої освіти.

Предмет дослідження — методика вивчення дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань дослідження були використані такі теоретичні та емпіричні методи:

1. Культурно-історичний — для вивчення історії розвитку науки про колір та його особливості.

2. Аналітичний — для вивчення, мистецтвознавчої, психолого-педагогічної літератури з досліджуваної проблеми.

3. Теоретичного моделювання — для обґрунтування складових запропонованої методики вивчення дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти.

Наукова новизна одержаних результатів.

1. Доповнено методививчення дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти, що сприяє більш ефективному засвоєнню навчального матеріалу студентами; проаналізовано мистецькі твори К. Моне «Враження. Схід сонця», П. Пікассо «Жінка із складеними руками», П'єра Огюста Ренуара «Портрет актриси Жанни Самарі», В. Борисова-Мусатова «Дама в блакитному», О. Пілюгіної «Зимовий спокій» для подальшої розробки художнього образу та колористичного вирішення у власній творчій роботі нетканому гобелені «Настрій».

2. Конкретизовано особливості творчого композиційного і колористичного пошуку в процесі роботи над авторським нетканим гобеленом «Настрій»;

3. Уточнено мету і зміст навчання дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти.

4. Подальшого розвитку набули уявлення про методику навчання дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти.

Практичне значення. Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці рекомендацій щодо покращення процесу вивчення дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти, які можуть бути продуктивно використані з метою вдосконалення кваліфікації викладачів мистецьких дисциплін, процесу образотворчого навчання студентів вищих навчальних закладів, збагачення методичної складової художньо-педагогічної практики та художньо-естетичного виховання молоді.

Деякі положення дослідження висвітлене в авторській статті:

Парчевська Д. В. Символіка кольорів декоративно-прикладного мистецтва України. Молодий вчений. Сер. Архітектура та мистецтвознавство. 27-28 листопада 2020. с. 75–78 (Додаток А).

Апробацію матеріалів дослідження здійснено на конференції «Інноваційні наукові дослідження: світові тенденції та регіональний аспект» (м. Харків, 27-28 листопада 2020 р.).

РОЗДІЛ 1.

Теорія колористики у практичній і творчій роботі викладача вищого навчального закладу

1.1. Теорія кольору та історичний розвиток науки про нього

У загальнодоступній онлайн-енциклопедії «Вікіпедія» терміну «колір» надано таке визначення: «Колір — суб'єктивна характеристика сприйняття світлової хвилі, яка ґрунтується на здатності людського зору розрізняти електромагнітне випромінювання з довжиною хвилі у межах видимого діапазону» [11].

Зокрема, О. Шевнюк у навчальному посібнику «Словник термінів образотворчого мистецтва» дає таке визначення: «Колір — властивість будь-яких матеріальних об'єктів випромінювати і відображувати світлові хвилі певної частини спектру; властивість світла, що проходить через колірне середовище, сприймати його забарвлення. Колір у мистецтві дозволяє виражати найскладніші задуми художника, найтонші відтінки думок і почуттів» [27, с.23].

Людство з початку свого існування перебуває у колірному середовищі та відчуває на собі його безпосередній вплив. Вагому кількість інформації людина отримує завдяки сприйняттю кольору, а вчені та філософи, які займалися вивченням його особливостей, дійшли висновку, що колір може змінювати емоційний стан людини, її настрій та самопочуття. Таким чином можна впевнено стверджувати, що колір виконує багато функцій: він є джерелом інформації, елементом прикрашання, має потенціал використання у психологічних практиках, а також містить в собі різноманітність релігійних, містичних та символічних значень [16, с.75].

Спроби зрозуміти природу кольору існували задовго до початку природничо-наукового періоду досліджень. Вони були обумовлені широкими

символічними, релігійними, міфологічними уявленнями про світ і знаходили своє відображення у мистецтві різних народів. Вивченням кольору займалися такі визначні філософи, вчені та мистецтвознавці різних епох, як Аристотель, І. Гете, Р. Декарт, Леонардо да Вінчі, Р. Гук, В. Кандинський, Й. Іттен [16, с. 75].

З того часу як первісна людина вперше почала реалізувати свою потребу в мистецтві, шляхом творчої діяльності, колір став одним із найефектніших художніх засобів. Наскальні малюнки давніх народів Африки переважно містили в собі білий, червоний та чорний кольори. Це було пов'язано не лише з легкістю процесу отримання даних пігментів, а, переважно, з символічною та містичною їх складовою. Дані кольори уособлювали найважливіші природні явища та речовини для тогочасних племен: землю, воду, кров, вогонь та молоко. У навчальному посібнику «Колористика» авторка С. Прищенко зазначає: «Спершу, мабуть, виділився червоний. Це колір стихії Вогню, яка вважається джерелом активності і руху, колір богів, царів, магів і жерців. Давні люди посипали кістки вмерлих червоною вохрою. Червоний означав кров, тепло, сонце та життя. У давніх германців він символізував ще силу та війну. Вогняне волосся вважалося ознакою бойового духу та відваги» [20, с.18].

По мірі розвитку людства та формування нових народностей змінювалося і відношення до кольору. На зміну суто магічному сприйняттю та ототожненню кольорів із життєво необхідними елементами існування первісного суспільства прийшли інші уявлення. Наприклад, канонізація кольорів відповідно уявленням про будову Космосу притаманна віруванням раннього Китаю, Індії та Єгипту [20, с.17].

У Стародавньому Китаї головною із найшановніших чисел була п'ятірка: чотири сторони світу і центр Землі, п'ять елементів. Кожний із цих елементів характеризувався певним кольором: жовтий, синій чи зелений, червоний, білий, чорний [7].

Відношення до кольору в епоху античності характеризується поєднанням релігійно-міфологічних вірувань її попередників із першими спробами

усвідомлення системи світобудови. Саме зацікавленість античних мислителів кольором заклала основу для зародження такої науки як колористика [20, с.19].

У навчальному посібнику «Колористика» авторства С. Прищенко надано таке визначення: «Колористика, або кольорознавство — наука, про колір та його властивості, об'єднує в собі знання про фізичні властивості кольору, закони гармонії та колориту, його символічні значення та вплив на психо-емоційний стан людини» [20, с.10].

Перші суттєві внески в подальший розвиток колористики були зроблені у XVII-XVIII ст., які характеризували собою перехід від божественного уявлення про світ до наукового способу його пізнання, а основним способом його реалізації стає аналіз. Цей факт вказує на те що, основою дослідження були фізичні властивості кольору, засновані на математичних розрахунках, а скептичне та виключно матеріалістичне відношення до природних явищ стало причиною тимчасового припинення пізнання емоційного наповнення кольорів, їх символізму та впливу на людину. Серед тогочасних науковців слід виділити І. Ньютона, М. Ломоносова, Т. Юнга, запропоновані ними теорії актуальні і в наш час і є складовою теоретичної основи колористики [20, с.32].

До духовного наповнення та «божественності» кольору у своїх дослідженнях повернувся відомий німецький поет І.Гете у своїй двадцятирічній праці «Вчення про колір» (1810 р.), окрім вивчення фізичних аспектів кольору, він вперше акцентував увагу на особливостях впливу різних кольорів на емоційний та психологічний стан людини. Цей аспект найяскравіше переданий у наступній цитаті його праці: «Так як серед первинних явищ природи колір займає таке високе місце, безперечно з великою різноманітністю виконуючи відведене йому просте коло дій, ми не будемо здивовані, дізнавшись, що він у своїх найзагальніших елементарних проявах, незалежно від будови та форми матеріалу, на поверхні якого ми його сприймаємо, має вплив на зір, до якого він переважно приурочений, а через нього — і на душевний настрій. Тому, взятий як елемент мистецтва, колір може бути використаний для сприяння вищим естетичним цілям. Колір загалом викликає у людей велику радість. Око

потребує його так само, як він потребує світла. Згадайте, як ми оживаємо, коли в похмурий день сонце раптом освітить частину місцевості та фарби стануть там яскравішими. З глибокого почуття цієї невимовної насолоди, ймовірно, і народилося уявлення про цілющу силу кольорового дорогоцінного каміння» [13, с.347].

Саме Гете запропонував розділити кольори на дві групи: теплі та холодні, та надав їм докладну характеристику. Протиставляючи їх один одному, поет зазначав: «Як жовтий колір завжди несе із собою світло, так про синій можна сказати, що він завжди містить у собі щось темне» [13, с.353].

Прагнення Гете до глибокого дослідження кольору було обумовлене його любов'ю до живопису, а отже і тісно з ним пов'язане. Науковець дійшов висновку, що колірна гамма картини, обрана художником, перш за все повинна бути інструментом розкриття закладеної в неї ідеї.

Найбільш інтенсивний розвиток кольорознавчих наук припав на ХХ ст., саме в цей час дослідник Й. Іттен займався активним дослідженням кольору, спираючись на інтелектуальні здобутки із праці Гете. Він написав підручник «Мистецтво кольору», в якому представлені всі основні правила колористики. Однією із основних заслуг Й. Іттена, представлених в його праці, є систематизація знань про колірні гармонії та створення схеми гармонійних колірних сполучень (Дод.Б, рис.1).

Й. Іттен про колірні гармонії висловився так: «Для більшості колірні поєднання, звані «гармонійними», зазвичай складаються з близьких один до одного тонів або з різних кольорів, що мають однакову світлосилу. В основному ці поєднання не мають сильної контрастності. Як правило, оцінка гармонії або дисонансу викликана відчуттям приємного-неприємного або привабливого-непривабливого. Подібні міркування побудовані на особистій думці і не носять об'єктивний характер. Поняття колірної гармонії має бути вилучене з галузі суб'єктивних почуттів та перенесено до області об'єктивних закономірностей» [8, с.5]. Таким чином можна зробити висновок, що одним із завдань колористики є наукове та психологічне обґрунтування того, чому певні

колірні поєднання викликають у нас приємні почуття та відчуття цілісності, а інші навпаки сприяють появі тривоги та хаосу. Дуже важливо зрозуміти механізм дії колірних поєднань на людину, тому що вони можуть стати потужним інструментом донесення мети творчої роботи автора до глядача, засобом їх духовного контакту.

Колірна гармонія — це взаємодія двох або більше кольорів, а головним критерієм їх гармонійного поєднання є візуальна оцінка. Зважаючи на те, що естетичність сприйняття колірних поєднань є досить відносною і залежить від суб'єктивних вподобань людей, можна зробити висновок, що загального ідеалу в цьому питанні не існує. Але за довгий час розвитку науки про колір багато науковців пропонували різноманітні методи знаходження колірних сполучень. Серед основних потрібно виділити наступні:

1. Концепція аналогії з музикою. Заснована І. Ньютоном і базується на зіставленні семизначного спектру кольорів з нотною системою. В подальшому А.Г. Манселом було встановлено аналогію між висотою тону, інтенсивністю та тривалістю звуку і колірним тоном, світлотою та насиченістю [25, с.26].

2. Концепція природних відтінків. Базується на спостереженні за кольорами у природі і їх натуральною взаємодією. Найчастіше цією концепцією користуються при створенні архітектурних споруд.

3. Концепція взаємодоповнюючих кольорів. Доповнюючими кольорами називаються ті, що знаходяться на протилежних один від одного сторонах колірного круга. При змішуванні такі кольори утворюють нейтральний сірий колір, а отже врівноважують один одного. Гете, будучи переконаним, що саме контрастуючі кольори є найбільш гармонійними створив колірний круг із трьома взаємодоповнюючими парами: жовтий-фіолетовий, синій-оранжевий, червоний-зелений [25, с.27].

Сучасна наука про колір, займаючись класифікацією колірних гармонійних поєднань, не бере до уваги можливі при різних ситуаціях зовнішні впливи на колір, що можуть посприяти змінам їх естетичного сприйняття.

Таким чином одне і те ж колірне поєднання у різних умовах може справляти протилежні одні одному враження. Джерелами такої зміни впливу можуть бути фактура кольору, його насиченість, поєднання форм, а також зовнішні елементи впливу наприклад освітлення. Поєднання цих елементів з колірною гармонією характеризує не саму колірну гармонію, а мистецький твір в якому вона використовується. Тому наведені нижче шість основних способів створення колірних гармоній розглядаються формально без врахування можливих зовнішніх впливів [25, с. 31].

Відомі шість найпоширеніших колірних гармоній, які засновані на базі дванадцятиколірного кола:

1. Однотональна гармонія.
2. Гармонія споріднених кольорів.
3. Гармонія доповняльних кольорів.
4. Триколірна гармонія.
5. Багатоколірна гармонія.
6. Гармонія, побудована на одному домінуючому кольорі [25, с. 31].

Важливим елементом теорії кольору є колірні контрасти. Контраст виникає тоді, коли два кольори протиставляються один одному. Людський орган зору діє за допомогою порівнянь, ми можемо визначити настільки довга лінія тільки якщо поряд із нею є коротка. Таким чином діє і сприйняття нами кольорів. Грамотно використані контрасти у мистецькому творі можуть підсилювати чи послаблювати враження від кольору та його колориту в цілому [1, с. 13].

Виділять сім основних колірних контрастів:

1. Контраст колірних співставлень (контраст за кольором).
2. Контраст додаткових (комплементарних) кольорів.
3. Контраст за насиченістю кольору.
4. Симультанний контраст.
5. Контраст колірного поширення.
6. Контраст світлого та темного.

7. Контраст холодного та теплого [12].

Простеживши роль кольору у житті людини, а також історичний розвиток науки про нього — колористики, можна дійти висновку, що колір завжди був важливим об'єктом людського пізнання і залишається ним до сих пір. Науковці, філософи, мислителі кожної епохи внесли свій вклад в розуміння кольору, досліджували та виділяли головні на їх думку аспекти, згідно своїми віруваннями та переконаннями. Наразі вивчення кольору продовжується вченими різних галузей, це знання широко застосовуються в різноманітних сферах, більшість з яких не можуть існувати окремо від нього: дизайн, реклама, архітектура. Звісно, зараз вивчення кольору сконцентроване на його візуальному характері, а міфологічне уявлення про нього основному ігнорується, проте досі у сучасному побуті існують забобони та вірування пов'язані з кольором. Люди можуть уникати чорного кольору пов'язуючи його з негативом, бути впевненими, що подарований букет жовтих квітів є символом швидкого розтавання [20, с. 42].

Для студентів-художників колористика безперечно надзвичайно важлива і закладає фундамент для їх майбутньої діяльності. База знань з цієї програми дає їм можливість в повній мірі розкрити свій творчий потенціал у всіх дисциплінах образотворчого циклу в майбутньому стати висококваліфікованими фахівцями у цій сфері. Відомий теоретик мистецтва В. Кандинський, який все життя присвятив вивченню кольору, був переконаний, що: «Загалом колір є засобом, яким можна безпосередньо впливати на душу. Колір – це клавіш; око - молоточок; душа — багатострунний рояль. Художник є рука, яка за допомогою тої чи іншої клавіші приводить у вібрацію людську душу. Таким чином ясно, що гармонія фарб може ґрунтуватися лише на принципі доцільного торкання людської душі» [2, с.45].

1.2. Аналіз мистецьких творів аналогічних тематиці творчої роботи

С.Ю. Головін у посібнику «Словник практичного психолога» вказує: «Настрій — порівняно тривалі, стійкі стани психіки помірної або слабкої інтенсивності, що виявляються як позитивне або негативне емоційне тло психічного життя індивіда. Характерні дифузійні процеси, відсутність чіткої усвідомленої прив'язки до певних предметів або процесів, та достатньою стійкістю, що дозволяє вважати настрій окремим показником темпераменту. На відміну від ситуативних емоцій та афектів, є емоційною реакцією не на безпосередні наслідки конкретних подій, а на їх значення для суб'єкта в контексті спільних життєвих планів, інтересів та очікувань. Сформовані настрої, у свою чергу, здатні впливати на емоційні реакції узв'язку з подіями, що відбуваються, відповідно змінюючи напрям думок, сприйняття» [5, с.243].

Можливість формувати та впливати на настрій є невід'ємною складовою будь-якого мистецтва. Загально відомим фактом є те, що в музиці мелодія формується за допомогою тональності звуків. За допомогою нот, що відрізняються між собою гучністю та тривалістю вмілий музикант створює різноманітні мелодії як можуть впливати на людей, викликати у них в уяві певні образи, змінювати настрій з радісного на сумний і навпаки. Таким же чином в образотворчому мистецтві працюють засоби художньої виразності: лінія, колірне та композиційне рішення.

Згідно з інформацією, наведеною в попередньому розділі, колір має найсильніший вплив на людську психіку. Звичайно, його дія є абсолютно суб'єктивною, адже різні люди сприймають один і той же колір зовсім по різному, він може викликати в них повністю полярні емоції. На думку П.В.Яньшина, «в формі колориту людині дано вбачати емоції (настрої). Кольори емоцієподібні, а емоції кольороподібні. В цьому сенсі можна стверджувати, що конкретний колір є символом власного впливу на людину. Це і дозволяє використовувати колір як фактор психічної регуляції» [21].

Як було зазначено у попередньому підрозділі, Гете вагому частину свого життя присвятив вивченню кольору. На його думку існують певні кольори, які можуть викликати особливі стани, які досягаються завдяки різній взаємодії з кольором: звичайне споглядання, оточення себе предметами певного кольору або використання кольорових скелець.

Настрій притаманний не лише людині, кожен твір мистецтва має свій настрій, адже є продуктом переживань, емоцій, думок свого автора.

Найбільш чітко уловлюється настрої в картинах жанру пейзаж. Це пов'язано з асоціативним мисленням людини. Кольори у природі чітко асоціюються з певними порами року або станами природи, перенесення їх на площину зображення в підсумку принесе спостерігачу такі ж емоції як і перебування в реальному місці зображеному на пейзажі. Найбільш «настроєвим» мистецьким напрямом зображення пейзажу є імпресіонізм. Відомо, що імпресіоністи не підіймали у своїх творах філософських проблем, проте вони зосереджувались на поверхні, плинності миті, настрою, освітленні. Представники імпресіонізму були зачаровані красою природи та намагалися зафіксувати її у найкоротший період часу, на жаль, академічний живопис не давав їм такої можливості. Імпресіоністичні картини сповнені світла, повітря, життя та безкарної любові до природи [9].

Дивлячись на картину К. Моне «Враження. Схід сонця» (Дод.В, рис. 1), найвідомішого представника імпресіоністичного жанру, глядач відразу відчуває спокій прохолодного ранку переданого завдяки блакитному туману та наближення нового дня, яке символізують собою ледь помітні в небі промені сонця та їх відблиск на водяній поверхні. Ця картина дає змогу спостерігачу, котрий знаходиться у приміщенні, ввести його в особливий настрій, якого можна досягнути лише опинившись на вулиці рано вранці.

Однією із центральних тем образотворчого мистецтва на протязі всього його існування була і залишається жінка. До жіночого образу часто звертались так відомі художники як Леонардо да Вінчі, Тиціан, Т. Шевченко, В. Тропінін. Всі вони були представниками різних поколінь, жили у різний час

мали різні відмінні переконання та уявлення про світ, але образ для всіх спільний.

Вираження настрою через колір може характеризувати цілі творчі періоди в мистецькому житті художників. Наприклад, у творчості Пікассо є «Блакитний» та «Рожевий» періоди які характеризуються використанням певної палітри кольорів та емоційним наповненням робіт. «Блакитний» період творчості Пікассо, який продовжувався з 1900 по 1904 роки, по суті, монохроматичні картини у відтінках синього та синьо-зеленого, лише зрідка підігриваючи іншими кольорами. Художник відображав досвід відносної бідності та нестабільності, зображуючи жебраків, старих, немічних і сліпих. Звернення до подібних безрадісних мотивів було спровоковане глибокою депресією на яку страждав автор, однією із причин якої стало самогубство його близького друга. Пікассо стверджував: «Я почав малювати блакитним кольором, коли дізнався про смерть Касагемаса» [30].

Кожен колір може нести в собі як негативні так і позитивні значення. Позитивні якості синього пов'язують із мудрістю, терпінням, спокоєм і умиротворенням; цей колір надихає на великі звершення та очищає душу. Негативні ж уособлюють собою слабкість, невірноваженість; синій колір може призвести до втрати почуття реальності, депресивних станів [22]. За висловом Гьоте «синє скло показує предмети в сумному світлі» [13, с.355].

Як бачимо, на прикладі картини «Жінка із складеними руками» (Дод.В, рис. 2) основним способом передачі меланхолічних та депресивних настроїв картин «Блакитного» періоду виступає використання синіх тонів. Пікассо використовував монохроматичний колір, щоб посилити відчуття ізоляції та відчаю у своїх картинах. Переважне використання блакитних тонів особливо значуще. Хуан-Едуардо Сірло коментує: «Це блакитний колір, який змушує нас думати про ніч, але це символ скоріше материнського захисту, спокою та забутих снів, щоб заспокоїти страждання людей, ніж темної ворожої сили. Пікассо завжди був глибоким гуманістом, чутливим до людських страждань, і, здається, йому надзвичайно сильно хотілось втілити це у фарби» [29].

Через жіночий образ дуже вміло передав настрій П'єр Огюст Ренуар у своєму полотні «Портрет актриси Жанни Самарі» (Дод.В, рис.3). Даний портрет можна назвати психологічним, адже він відкриває всю глибину характеру героїні. Молода, красива, харизматична, кокетлива, сповнена світла та вітряна — такою вона постає в очах шанувальників. Але насправді серце дівчини сповнює прихована печаль та невгамовність бажань. Легка усвідомлена недбалість у виконанні роботи лише підкреслює цей драматичний ефект: усі лінії обличчя та постаті злегка розмиті, через що сині очі Жанни виділяються на полотні особливо яскраво, оволодіваючи увагою глядача. Саме синій колір очей, який слугує символом прихованого смутку, являється головним акцентом даного мистецького твору сповненого рожевими барвами. Рожевий, як і червоний колір, символізує енергію, пристрасть, повноту життя, проте на відміну від нього він пом'якшений [14].

Повною протилежністю попереднього прикладу є мистецький твір В.Борисова-Мусатова «Дама в блакитному» (Дод.В , рис.4). Як і попередній художник цей автор використовує замріяний жіночий образ, але вони мають різне емоційне наповнення. Вишукана холодна палітра синіх, зелених і рожево-бузкових кольорів — кольорів романтиків і мрійників, створює піднесений, трохи загадковий образ, сповнений чарівності. Гра світла та тіней, м'які та плавні лінії наповнюють картину мелодією старовинного романсу, народжуючи відчуття світлого смутку [6].

Для реалізації теми «Настрій» була обрана техніка нетканого гобелену. Декоративно-прикладне мистецтво не пов'язане із академічною точністю зображення рисунку чи живопису, отже колір в них не підкорюється правилам наближеної до реальності світлопередачі, а використовується як естетичний та символічний елемент, що дає більший простір для самореалізації творців. Основне завдання цих творів мистецтва — прикрашати оточуюче середовище, створювати у приміщенні яскраві акценти [20, с. 11].

Однією із найяскравіших представниць сучасного килимарства в Україні є О. Пілюгіна. Вона одна з небагатьох творців, які працюють у традиційній

техніці двостороннього гладкого ручного килимарства. Про авторку пишуть: «У її гобеленах нове бачення орнаментальних композицій та мотивів, давні українські свята, декоративні натюрморти, портрети-образи, українські краєвиди, наповнені любов'ю, лінії і форми пружні та вирують життям; у кожній роботі особливий колорит, глибокий зміст та багата символіка, вони наче проростають з глибини віків у сьогодення; краса, гармонія та збереження міцного коріння традицій — головна ідея творчості» [19].

Гобелен «Зимовий спокій» (Дод.В, рис. 5) сповнений синіми відтінками. Проте вони не покликані викликати смуток у глядача, вони сповнюють його настроєм спокою та задоволенням моментом, передчуттям зимових свят.

Таким чином, було проаналізовано живописні твори та твори декоративно-прикладного мистецтва. Можна зробити висновок, що кожен мистецький твір має свій настрій та може впливати на настрій глядача. Цей ефект досягається за допомогою грамотного використання кольору автором, а отже і знанням ним базових принципів колористики.

1.3. Технологічний процес створення гобелену «Настрій»

Для реалізації теми «Настрій» нами обрано таку техніку декоративно-прикладного мистецтва як нетканий гобелен. Мистецтво створення гобеленів формувалося і розвивалося роками, беручи свій початок від простих килимів, призначених для захисту будинку від протягів еволюціонувало до колекційних і дорогих прикрас, які мають значну культурну цінність. Гобелен — килим, витканий вручну або за допомогою спеціального обладнання, його орнаментальна або барвиста композиція створюється шляхом переплетення кольорових ниток. У процесі розвитку мистецтва гобелену були винайдені численні прийоми і способи його створення, в тому числі і техніка нетканого гобелену. Продуктом цієї техніки є полотно, з одного боку якого м'які волоски різної або однакової довжини, на розсуд автора. Такий гобелен — поширена

техніка виготовлення оригінальних прикрас інтер'єру. Процес його створення досить тривалий, але простий. Цей спосіб найчастіше використовується в домашньому рукоділлі, оскільки виготовлення нетканого гобелена не передбачає пошук важкодоступних матеріалів [26].

Перед тим, як перейти до виконання самого гобелену потрібно визначитися із його композиційним, колористичним та ідейним рішенням. Перший етап — створення кольорового ескізу (Дод.Г, рис. 1).

Основою нашої творчої роботи є багатоколірна декоративна композиція, основними мотивами якої є жіночий образ та птах. Було обране саме такі образи, щоб втілити в гобелені ідею гармонії з собою, свободи від тягара негативних думок, насолоди життям та віри у світле майбутнє. Жіночий образ у мої роботі ніжний та спокійний, вона знаходиться в оточенні природи та насолоджується свободою та своєю натуральністю. Жінка підіймає руки до птаха — одвічного символу вільної душі, відділення небесного від земного. Композиція моєї роботи тягнеться догори, що підкреслено динамікою польоту птаха та листям, яке обвиває підняті руки героїні.

Щодо колірної рішення, то були обрані світлі кольори. Домінантними серед них є оранжевий та блакитний. Такий вибір зумовлений не лише компліментарністю цих кольорів, а і їх ідейним наповненням. Кольори несуть в собі різне символічне значення. Оранжевий — як і жовтий колір наближений до сонця, символ енергії життя, свободи, пошуку, багатства, блакитний пов'язаний із ніжністю та легкістю, спокоєм, проте містить в собі і частину суму, що пов'язаний із розумінням швидкоплинності прекрасного. Героїня зображена на гобелені знаходиться у стані повної гармонії з собою, отже містить в собі всі емоції, сумні або піднесені, відчуваючи свободу та повністю приймаючи свою природність вона прагне до свого майбутнього. Колорит створений на основі контрасту теплих і холодних кольорів.

Коли питання композиції і колірної було вирішено, і як результат був створений ескіз, приступила до виконання самого гобелена. Для його створення потрібні наступні матеріали:

1. Канва (150x150).
2. Дерев'яний каркас, призначений для монтажу, розміром 100x80 см.
3. Спеціальна голка, призначена для створення нетканих гобеленів.
4. Акрилові нитки для в'язання різних кольорів.

Техніка нетканого гобелена полягає в накладенні стібків кольорових ниток, використовуючи спеціальну голку на виворітному боці тканинної основи. Тканинна основа повинна бути міцною, але мати рухоме переплетіння ниток, що забезпечує вільне проходження голки. Найкраще для цього підійде декоративна мішковина або канва [26].

Починати роботу необхідно з підготовки канви. Я використовувала будівельний степлер, щоб прикріпити її до дерев'яного каркаса необхідного розміру (в даному випадку 100x80 см). Натягнута тканина повинна бути еластичною. Для збереження точності створеного раніше ескізу, його копія наноситься на виворітну сторону маркером.

Після закріплення тканини, а також виконання зображення, наступним кроком був перехід до процесу виготовлення гобелена. Спочатку для роботи була підготовлена спеціальна голка. Для цього обирається нитка, яка буде заповнювати потрібну частину малюнку, потім вона протягується через порожнисту основу голки, а також через невеликий отвір на її кінчику. Після цього формуємо стібки на вивороті полотна.

Процес створення нетканого гобелена займає багато часу, але не є складним, що дає можливість уникнути помилок.

Коли роботу над основною частиною було завершено, низ творчої роботи прикрашається різнокольоровими нитками, створюючи китиці.

Як результат, я отримала килим, м'який та приємний на дотик, створений у техніці нетканого гобелену, із гармонійним колоритом та композицією (Дод Г, рис 2).

РОЗДІЛ II.

Методика навчання колористики у закладах вищої освіти

2.1. Мета та зміст навчання колористики у закладах вищої освіти

Метою вивчення курсу образотворчих дисциплін є формування естетичних ідеалів шляхом отримання особистого досвіду сприйняття та аналізу творів мистецтва, розвиток розуміння художніх образів, та подальшого уміння їх відтворювати, формування потреби у творчій самореалізації, сприяння художньому осмисленню реальності. Для її досягнення фундаментально важливим є вивчення курсу колористики, адже колористична компетентність є незмінно важливою у мистецькій діяльності, а відсутність базових знань цього курсу унеможливує становлення студентом в якості високкваліфікованого спеціаліста. Враховуючи те, що колористика тісно пов'язана із іншими дисциплінами мистецької галузі, в яких основним художнім засобом є колір (декоративно-прикладне мистецтво, живопис, дизайн) її вивчення є обов'язковим та має слугувати фундаментальною базою перед заглибленням у практичну творчу діяльність.

Дисципліна «Колористика» поєднує в собі основні напрямки галузі образотворчого мистецтва та дизайну. Її основна функція систематизація інформації про колір, його фізичні та психофізіологічні особливості та властивості, вона розкриває поняття про колірні гармонії та естетичний та емоційний вплив на людину. У навчальній програмі представлені для вивчення студентами закономірності поєднання кольорів між собою, знання, які вони отримують дозволять їм впевнено вести самостійну творчу діяльність, допоможуть розвинути асоціативно-образне мислення, художню уяву, вміння спостерігати, співставляти та аналізувати колір і виявляти власну індивідуальність в образотворчості.

У робочій програмі колористика на базі НПУ імені М. П. Драгоманова вказано, що метою вивчення колористики у закладах вищої освіти є «вивчення

теоретичних основ науки про колір, місця і ролі кольору в українському та світовому мистецтві, у житті суспільства, різноманітних факторів впливу кольору на особистість» [24, с. 3].

У робочій програмі колористика на базі Університету Бориса Грінченка вказано:

«Основні завдання курсу колористика включають в себе:

1. Набуття базових знань з кольорознавства: ознайомлення з місцем і роллю кольору у світовому та українському мистецтві.
2. Ознайомлення з основними напрямками розвитку наук з кольорознавства та сучасними досягненнями у вивченні кольору та «кольорових явищ».
3. Засвоєння основних колористичних понять, взаємодії світла і кольору та світлових явищ як причини виникнення кольору.
4. Ознайомлення з фізіологічними та психологічними властивостями кольору та впливу його на людину.
5. Формування цілісного уявлення про художньо-естетичні та формотворчі якості кольору.
6. Формування колористичного сприйняття навколишнього середовища та навичок кольорової гармонізації дизайн-середовища.
7. Розвиток художнього смаку та створення гармонійного кольорового зображення у композиціях.
8. Надбання практичних навичок в роботі з кольором в образотворчому мистецтві та дизайнерській проектній діяльності» [23, с. 6].

У методиці навчання предмета «Колористика» існує така стратегія вивчення: від вивчення якостей та властивостей кольору, до експериментів, як на площині, так і в об'ємі, так один і той же колір може зовсім по-різному розкриватися у своїй кількості та насиченості. Дипломований художник чи дизайнер, який працює з кольором, повинен мати уявлення про закономірності формування мальовничого зображення та основи колориту, про основи колірної композиції та про колірне моделювання, виразність, гармонію. Також він має

вміти застосувати методи роботи над мальовничою та колористичною композицією [1, с. 3].

Навчальна дисципліна «Колористика» вивчає теорію використання кольору в різних галузях людської діяльності мистецтва і дизайну та спрямована на інші навчальні курси, в яких враховується робота з кольором, що відповідають на питання загальнохудожнього розвитку, і на спеціальні питання образотворчості та художнього проектування у дизайні. Знання з кольорознавства сприяють формуванню цілісного уявлення про художньо-естетичні властивості кольору, закономірності та унікальність створення кольорової гармонії мистецького, твору та колориту, різних прийомів використання кольору в побудові композиції, контрастів і нюансів та співвідношення кольору з іншими компонентами художньої форми, такими, як лінія, пластика, світлотінь. Дисципліна «Колористика» є теоретичною та практичною основою образотворчої освіти, в якій інтегруються такі базові дисципліни, як «Академічний живопис», «Основи композиція і проектної графіки», «Історія мистецтв», «Психологія», професійно-прикладні навчальні курси «Комп'ютерні дизайн-технології», «Проектування», «Декоративно-прикладне мистецтво» [23, с.6].

Кваліфікований спеціаліст, котрий працює в сфері створення мистецьких продуктів, реклами, дизайну, живописних картин, повинен розуміти соціальну значимість своєї діяльності. Отже, обережно та осмислено підходити до питання вибору форми та кольору.

Природа кольору вивчається із різних позицій. Фізика вивчає різноманітні характеристики світлових хвиль, енергію їх електромагнітних коливань; хіміки сконцентровані на вивченні молекулярного складу кольорів та пігментів; психологи зацікавлені особливостями впливу кольору на психо-емоційний стан людини. Галузі мистецького спектру спеціальностей зацікавлені сконцентровані на інших особливостях кольору та можливістю їх використання у практичній чи творчій діяльності. Основним завданням архітекторів та дизайнерів є створення якісного колірної середовища,

зумовленого знаннями про колір та його взаємодію з навколишнім світом, вони мають володіти базовими відомостями про фізіологію та психологію кольору, щоб сприяти позитивному впливу на глядача. У мистецтві, яке передбачає створення на практиці художнього образу, найбільше значення має баланс між колірною реальністю та колірним впливом, між тим, що людина сприймає зором і тим, що народжується в її фантазії [25, с.4].

Курс вивчення колористики поділений на теоретичну та практичну частини. Складові теоретичного курсу знань, які надає дисципліна колористика:

1. Огляд окремих, обраних критеріїв з історії колористики.
2. Ознайомлення із семантикою кольору та його психологічним впливом на особистість.
3. Ознайомлення з базою основних характеристик кольору, їх роллю у живій природі.
4. Вивчення явищ колірних контрастів.
5. Вивчення особливостей колірних гармоній та способи їх застосування у процесі створення художнього образу.

Практична складова курсу колористика надасть можливість студентам-художникам виконувати такі завдання:

1. Оперувати фізичними властивостями кольору, способом зміни однієї або більше його характеристик.
2. Навчитись прийомам гармонізації кольоросполучень.
3. Встановлювати нюанси та контраст у співвідношенні та використовувати їх на практиці для розробки художнього образу.
4. Оволодіти вмінням враховувати асоціативні та семантичні властивості кольору в формотворенні, живописних та декоративних композиціях.
5. Навчитись знаходити колористичне рішення яке найбільш точно відповідатиме суті поставленого завдання.

Таким чином вивчення дисципліни «колористика» сприятиме оволодінню студентами знаннями про закони колористики вихованню в них творчих потреб, художньо-образного мислення, розширять їх кругозір та коло інтересів,

стане фундаментом для їх подальшої компетенції у практичній творчій діяльності.

2.2.Форми та методи навчання колористики у закладах вищої освіти

Стратегія вивчення колористики у закладах вищої освіти полягає у переході від надання теоретичного матеріалу до застосування його на практиці. Першими питаннями, які потребують вирішення є систематизація знань, встановлення моти та завдань курсу, розробка програми, ефективно розподілення часу із наданих на дисципліну годин для формування системи, яка б сприяла якісному засвоєнню знань студентами образотворчих спеціальностей.

Для реалізації завдань які ставить перед собою навчальна дисципліна «Колористика» використовуються такі методи організації навчання та пізнавальної діяльності:

1. За джерелом інформації. Словесні: лекція (традиційна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (презентація), пояснення, розповідь, бесіда. Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація. Практичні: вправи.

2. За логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

3. За ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

4. За ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: виконання індивідуальних навчальних проектів (творчі роботи).

5. Методи стимулювання інтересу до навчання: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості [25, с.14].

Заняття з колористика сформовані таким чином. Спочатку проводиться виклад теоретичної частини матеріалу із наданням візуальних доповнень, після якого студенти мають виконати практичне завдання, яке сприяє засвоєнню вивченого.

Згідно з програмою «Колористика» на базі НПУ імені М. П. Драгоманова курс даної дисципліни складається з наступних тем:

1. Колір, його сприйняття та роль в системі візуальної інформації.
2. Основні характеристики кольорів.
3. Колірні контрасти.
4. Колірна гармонія як засіб формування художнього образу [24, с. 4–5].

Завдання першої теми із курсу дисципліни «Колористика» полягає в наданні базових знань про колір. Теоретична частина викладається за допомогою лекції із залученням наочності, а також пояснення. Форма навчання групова. Під час лекції студенти мають освоїти такі знання: визначення предмету «колористика», його мета та завдання; короткий історичний екскурс в розвитку даної дисципліни, закономірності сприймання кольору, його роль у природі, взаємозв'язок світла з кольором, принципи змішування кольорів, психологічний вплив кольору на людину, емоційна складова кольору, семантика кольору, особливості колірної вирішення простору, асоціативний аспект кольору, колір у традиційному мистецтві України [24, с. 4].

Дисципліна «колористика» являється фундаментом для подальшого вивчення мистецьких спеціальностей, та нерозривно пов'язана із іншими дисциплінами мистецького спектру, серед яких вагоме місце займає живопис. Під час вивчення курсу живопису студенти неодноразово зіштовхнуться із проблемою зображення навколишнього середовища та його колірним рішенням. Досить доречним під час вивчення базових дій кольору супроводжувати викладений матеріал не лише презентаціями та ілюстративним рядом і, а демонструвати те як вони працюють у природі. Один і той самий колір буде сприйматися інакше в різні фази дня або пори року. Наприклад, будівля нейтрального кольору в світлі заходу сонця зграє новими рожево-

червоними барвами, а освітлена сонцем в zenіті буде зливатися із жовтуватим світлом. Таки чином можна продемонструвати теплість і холодність падаючих тіней в залежності від освітлення. У тому випадку, коли ми малюємо пейзаж у сонячний безхмарний день, коли світло має блакитні або білі, тобто холодні відтінки, то тіні матимуть теплий відтінок. На заході чи сході сонця, сонячне світло тепле (жовте або помаранчеве), в такому разі тіні набувають холодних відтінків.

Також на прикладі пейзажів досить доцільно вивчати явище повітряної перспективи, що має тісний зв'язок з базою знань дисципліни «Колористика». Повітряна перспектива — це системи передачі віддалених від глядача предметів, що базується на пом'якшенні обрисів, ослабленні деталізації, зменшенні яскравості кольору [17]. На цьому прикладі студенти мають змогу дослідити, як змінюється насиченість предметів із їх поступовим віддаленням від органу зору.

Першим практичним завданням спрямованим на закріплення базових знань про колір, а саме про його психоемоційну дію на людину є створення колірних формальних композицій на основі асоціацій. Перед студентами постає завдання, використовуючи пошукові та дослідницькі методи самостійного навчання, дослідити просторові, вагові та температурні властивості кольору, здатність кольору впливати на фізичний та емоційний стан [24, с. 5].

Студенти повинні розуміти відмінність дії активних, тих, що діють позитивно, покращують самопочуття, та пасивних, таких, які мають протилежний вплив, пригнічують, кольорів.

Активні кольори: червоний (активізує нервову систему, прискорює дихання та кровообіг, у великій кількості може втомлювати), жовтий (тонізуючий, не стомлює зір) [25, с. 19].

Пасивні кольори: блакитний, або синій (зменшує тиск крові, уповільнює дихання, може викликати відчуття пригнічення), фіолетовий (об'єднує ефекти синього та червоного, пригнічує) [25, с. 20].

Зелений колір вважається нейтральним, він заспокійливо діє на нервову систему [25, с. 20].

Друга тема розглядає основні характеристики кольорів. Виклад матеріалу відбувається методом лекції та бесіди, форма навчання групова. Студенти мають засвоїти наступні знання: ахроматичні кольори, їх світлотна взаємодія (світлі та темні кольори, нюансові та контрастні сполучення), рівноступеневий ахроматичний ряд, психологічна характеристика ахроматичних гамм, хроматичні кольори, спектральні кольори, колірний круг Ньютона, Гете, Іттена, побудова круга на основі змішування кольорів, доповняльні кольори [24, с. 5].

Практичним завданням цього етапу є створення 12-сегментного колірного кола. Він створюється на основі трьох основних кольорів (жовтого, червоного, синього) шляхом їх механічного змішування з білим та чорним кольорами для створення відмінності за насиченістю та світлотою.

Під час виконання практичного завдання студенти повинні розуміти, що згідно теорією кольору основні кольори не можна отримати шляхом змішування, навпаки саме вони слугують основою для утворення із них інших кольорів. Вторинні кольори утворюються із первинних. Наприклад, щоб отримати оранжевий колір потрібно змішати в певній пропорції жовтий та червоний, щоб отримати зелений — синій та жовтий. При одночасному поєднанні основних кольорів утворюється промінь білого світла, проте при механічному змішанні вони утворюють темно-сірий колір [1, с. 32].

Наступним творчим завданням є створення ахроматичної композиції та хроматичної композиції. Цей процес допоможе закріпити теоретичні знання про хроматичні та ахроматичні кольори. Обидві роботи мають являти собою структуровані геометричні композиції. Ахроматична композиція виконується білим, чорним та сірими відтінками кольорів. Хроматична композиція містить кольори без домішок ахроматичних і являє собою контраст за тоном [1, с. 34].

Студенти повинні розуміти наступні поняття. Наступні визначення наведені із навчального посібника «Кольорознавство» авторства С.Прищенко.

«Колірний тон — це така ознака хроматичного кольору, за якою один колір або відтінок відрізняється від іншого та йому можна дати назву (жовтий, синій, червоний). Колірних тонів існує 7. Це кольори спектру з визначеною довжиною світлової хвилі, а відтінків існує значно більше ніж назв для них» [20, с.57].

«Світлість кольору, або яскравість хроматичного кольору, так і ахроматичного — це ступінь різниці визначеного кольору від чорного або білого. Світлість кожної колірної плями залежить від двох компонентів — від світлості чорного, яке є в даному кольорі та від власної світлості колірних променів. Є одна цікава особливість: чистий спектральний синій темніший від червоного, чистий спектральний червоний темніший від жовтого. У практиці можна використовувати й власну світлість кольору, і суміш його з білим і чорним. Будь-якому кольору завжди відповідає ахроматичний колір, рівний йому за світлістю» [20, с. 58].

«Насиченість — ступінь кольоровості плями фарби порівняно рівною їй за світлістю ахроматичною плямою. Наприклад, колір апельсину та піску мають один колірний тон (оранжевий), однаково світлі та все ж мають велику різницю» [20, с.60].

Наступна тема включає в себе відомості про колірні контрасти. Студенти мають засвоїти знання про основні сім видів контрастів та способи роботи з ними на практиці. Методи навчання: лекція із залученням наочності, пояснення. Також використовується метод стимулювання інтересу до навчання, а саме створення ситуації зацікавлення.

Основні сім видів колірних контрастів, які мають знати студенти (за Й. Іттеном):

1. Контраст за кольором.
2. Контраст світлого і темного.
3. Контраст холодного і теплого.
4. Контраст додаткових квітів.
5. Симультанний контраст.

6. Контраст насиченості.

7. Контраст за площею кольорових плям [8, с. 64].

При вивченні контрастів для зацікавлення студентів та стимуляції кращого засвоєння ними навчального матеріалу, можна проводити зорові експерименти з кольором. Найкраще для цього підходить явище симультанного контрасту. У своїй книзі «Мистецтво кольору» Й.Іттен пояснює явище даного контрасту та пропонує такий експеримент на його основі: «Поняття «симультанний контраст» позначає явище, у якому наше око при сприйнятті будь-якого кольору відразу вимагає появи його додаткового кольору, і якщо такого немає, то симультанно, тобто одночасно породжує його сам. Цей факт означає, що основний закон колірної гармонії базується на законі про додаткові кольори. Симультанно породжені кольори виникають лише як відчуття та об'єктивно не існують. Вони не можуть бути сфотографовані. Симультанний контраст, як і послідовний контраст, ймовірно, виникає з однієї й тієї причини. Можна поставити наступний дослід: на великій, яскраво пофарбованій площині розмістити маленький чорний квадрат, та поверх покласти шматок паперу. Якщо ця площина забарвлена в червоний колір, то чорний квадрат здаватиметься зеленуватим, якщо в зелений, то чорний квадрат здасться червонуватим, на фіолетовому фоні — жовтуватим, а якщо помістити його в жовтий, то чорний квадрат здаватиметься фіолетово-сірим. Кожен колір в очах глядача одночасно породжує і свій протилежний колір [8, с.98].

Для закріплення наведених вище результатів експерименту студенти отримують практичне завдання на створення таблиці симультанних монохроматичних і ахроматичних кольорів.

Метою завдання створення контрасту ахроматичних кольорів є аналіз візуальних змін ахроматичних плям (реагуючого поля) за світлотою залежно від світлості ахроматичної площини (індукуючого поля). Для цього студентам потрібно пофарбувати площину різним за світлотою сірим кольором, після чого розкрити її на однакові за розміром частини однакової геометричної

форми, потім вклеїти їх на контрастних ахроматичних фонах (білому та чорному) [25, с. 43].

Метою завдання створення контрасту монохроматичних кольорів є аналіз візуальних змін хроматичних плям (реагуючого поля) за світлотою залежно від світлоти хроматичної площини (індуктуючого поля). Для цього студентам потрібно пофарбувати площину різними за світлотою хроматичними кольорами (на вибір), після чого розкроїти її на однакові за розміром частини однієї геометричної форми, потім розмістити на контрастних хроматичних фонах того самого кольору [25, с. 43].

Наступним завданням є створення таблиці для демонстрації симультанного контрасту між хроматичними і ахроматичними кольорами. Його метою є аналіз візуальної зміни кольорів за колірним тоном, а також посилення або послаблення контрасту в залежності від насиченості. Завдання виконується наступним чином: площини зафарбовуються спектральними кольорами відмінними за насиченістю та світлотою, а також в наближенні до них ахроматичні кольори, після чого вирізаються та розміщуються на контрастних хроматичних фонах [25, с. 43].

Останньою темою дисципліни «Колористика» є вивчення колірних гармоній. Виклад основного матеріалу проводиться методом лекції з залученням наочності, ілюстративного ряду. Питання, які потребують розкриття: пошук колірної гармонії, гармонійні сполучення по колірному колу, принципи створення гармонійних співвідношень та критерії їх оцінки, поняття колориту, авторський колорит митців різних епох як персональна відмінність стилю конкретного художника [24, с. 5].

Студенти повинні ознайомитися з поняттями «колірна гармонія» та «колорит». Наступні визначення наведені із навчального посібника «Кольорознавство» авторства С.Прищенко.

«Гармонія — зв'язок, стійке сполучення, співрозмірність усіх частин цілого, наприклад, між ритмічною структурою виробу та його колірним рішенням. Поява дисгармонії завжди веде до зниження художніх якостей. В

архітектурі та образотворчому мистецтві гармонія — це погоджене та співрозмірнесполучення всіх елементів художнього твору. Гармонія — це уявлення про цілісність та досконалу естетичну організацію об'єкта. Гармонію можна визначити як динамічну рівновагу» [20, с. 144].

«Колорит — загальне колірне вирішення картини, гармонійне поєднання кольорів у різнобарвному творі мистецтва(картині, кольоровій гравюрі, кольоровому малюнку), що мають визначену єдність. У більш вузькому професійному значенні під колоритом мають на увазі красу та гармонію колірних сполучень, багатство колірних відтінків, взаємозв'язок всіх колірних елементів та їхню виразність. Картина безмовна та нерухома, лише колір — основний засіб мови живопису. Колорит впливає на почуття глядачів, створює настрій у картині та служить важливим засобом образної та психологічної характеристики образів» [20, с. 147].

Практичними завданнями даного блоку є виконання простих декоративних композицій на основі з використанням різних колірних гармоній на основі 12-сегментного колірного кола.

Студенти мають проаналізувати такі гармонії та створити на їх основі композиції:

1. Однотональну гармонію.
2. Гармонію споріднених кольорів.
3. Гармонію доповняльних кольорів.
4. Триколірну гармонію.
5. Багатоколірну гармонію.
6. Гармонію, побудовану на одному домінуючому кольорі [24, с. 6–7].

Таким чином, після проходження курсу «Колористика» студенти навчаться: усвідомлювати логіку формоутворення за допомогою грамотного використання кольору та його властивостей, гармонізувати кольорові об'єкти у просторі згідно з їх характеристикою за насиченістю, визначати інтенсивність насиченості кольору одної поверхні відносно іншої, світлотою та тоном, створювати цілісний художній образ за допомогою кольору та колірних

гармоній, знати закономірності впливу кольору на психіку людини та використовувати ці знання на практиці під час роботи над живописними, дизайнерськими чи декоративними композиціями, визначати основні і доповняльні кольори, розуміти механізм дії колірних контрастів, розвинути професійні навички шляхом формування професійних художніх компетенцій.

ВИСНОВКИ

Отже, після аналізу проблематики вивчення дисципліни «Кольористика» у закладах вищої освіти одержано такі результати:

1. Простежено історію розвитку науки про колір та його особливості. Таким чином, було визначено, що колір завжди був об'єктом людського пізнання і залишається ним до сих пір. Науковці, філософи, мислителі кожної епохи внесли свій вклад в розуміння кольору, досліджували та виділяли головні на їх думку аспекти, згідно своїми віруваннями та переконаннями. Наразі вивчення кольору продовжується вченими різних галузей, це знання широко застосовуються в різноманітних сферах, більшість з яких не можуть існувати окремо від них: дизайн, реклама, архітектура. Звісно, зараз вивчення кольору сконцентроване на його візуальному характері, а міфологічне уявлення про нього в основному ігнорується.

2. Розглянуто мету та зміст навчання дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти. Таким чином, було визначено, що вивчення дисципліни «Колористика» посідає важливе місце у спектрі художньо-творчих галузей та надає студентам знання, відсутність яких унеможливує їх подальший розвиток у дисциплінах, що мають безпосередній зв'язок із вивченням кольору, таких як живопис, дизайн, архітектура. Колористична компетентність є базовою для висококваліфікованого спеціаліста у галузі мистецтва.

3. Запропоновані рекомендації щодо навчання дисципліни «колористика» у закладах вищої освіти. Таким чином, були розглянуті засоби реалізації проведення занять з дисципліни «Колористика» у закладах вищої освіти та способи їх досягнення. Була детально розглянута та проаналізована програма «Колористика» на базі НПУ імені М. П. Драгоманова, а також теоретичні та практичні завдання, які вона пропонує для закріплення студентами навчального матеріалу, який вона пропонує. Були запропоновані методи покращення викладу матеріалу, наприклад спостереження за дією кольору у природі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Варгот Т.А. Цветоведение и колористика. Учебное пособие к практическим и теоретическим занятиям. Челябинск: ЮУрГУ, 2014. 47 с.
2. Василий Кандинский — Как звучит синий цвет? Веб-сайт. URL: <https://artwizard.eu/ru/wassily-kandinsky---how-the-blue-color-sounds-ar-93> (дата звернення: 09.11.2021).
3. Враження. Схід сонця. Веб-сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Враження_Схід_Сонця (дата звернення: 05.11.2021)
4. Гобелени намальовані нитками. Веб-сайт. URL: <https://m.day.kyiv.ua/uk/article/kultura/gobeleny-namalovani-nytkamy> (дата звернення: 10.11.2021).
5. Головин С. Ю. Словарь практического психолога: словник. Мн.: Харвест, 1998. 800 с.
6. Дама в голубом, Виктор Эльпидифорович Борисов-Мусатов — описание картины. Веб-сайт. URL: https://muzei-mira.com/kartini_russkih_hudojnikov/3061-dama-v-golubom-viktor-jelpidiforovich-borisov-musatov-opisanie-kartiny.html (дата звернення: 05.11.2021).
7. История развития колористики. Веб-сайт. URL: <https://mirhobby.space/270-istorija-razvitija-koloristiki.html> (дата звернення: 29.10.2021).
8. Иттен И. Искусство цвета. Москва: Издатель Д. Аронов, 2014. 176 с.
9. Імпресіонізм. Веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Імпресіонізм> (дата звернення: 05.11.2021).
10. Кандинский В. О духовном искусстве. Москва: АСТ, 2016. 352 с.
11. Колір. Веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Колір> (дата звернення: 30.10.2021).

12. Колірні контрасти за Іттеном (частина 1): веб-сайт. URL: <https://cases.media/column/kolirni-kontrasty-za-ittenom-chastyna-1> (дата звернення: 09.11.2021).
13. Месяц С. В. Иоганн Вольфганг Гёте и его учение о цвете. Москва: Кругъ, 2012. 464 с.
14. Описание картины Огюста Ренуара «Портрет актрисы Жанны Самари». Веб-сайт. URL: <https://muzei.club/portret-aktrisy-zhanny-samari> (дата звернення: 05.11.2021).
15. Основи кольорознавства (методичні поради до самостійної роботи). Веб-сайт. URL: <http://surl.li/arbfi> (дата звернення: 05.11.2021).
16. Парчевська Д. В. Символіка кольорів декоративно-прикладного мистецтва України. Молодий вчений. Сер. Архітектура та мистецтвознавство. 27–28 листопада 2020. с. 75–78
17. Перспектива: веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Перспектива> (дата звернення: 30.10.2021).
18. Печенюк Т. Кольорознавство. Київ: Грані-Т, 2013. 191 с.
19. Пілюгіна Ольга. Веб-сайт. URL: <https://ukrainart.com.ua/ua/pilyuhina-olga.html> (дата звернення: 05.11.2021).
20. Прищенко С. Кольорознавство. Навчальний посібник. За ред. Є. А. Антоновича. Київ: ДАКККиМ, 2009. 358 с.
21. Психологія і психосемантика цвета. Веб-сайт. URL: <http://colormind.narod.ru/YanshinMonograph/YnshinMngrph3-3.htm> (дата звернення: 30.10.2021).
22. Психологія кольору: СИНІЙ. Веб-сайт. URL: <http://telopa.com.ua/psychologiya-koloru-synij/> (дата звернення: 05.11.2021).
23. Робоча програма навчальної дисципліни «Кольорознавство». Київський університет ім.Бориса Грінченка. Київ, 2016. 18 с.
24. Робоча програма нормативної навчальної дисципліни колористика. Міністерство освіти і науки України, Національний педагогічний університет ім.М. П. Драгоманова. Київ, 2020. 11с.

25. Стефанишин Л. Р. Практикум основи кольорознавства. Івано-Франківськ, 2006. 78 с.

26. Ткачество: Как сделать нетканый гобелен (вышивка в ковровой технике). Веб-сайт. URL: <https://www.mastera-rukodeliya.ru/netkanyiy-gobelen> (дата звернення: 09.11.2021).

27. Шевнюк О. Л. Словник термінів образотворчого мистецтва: навчальний посібник. Видання №2. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. 99 с.

28. Art. Веб-сайт. URL: <https://www.britannica.com/art/visual-arts> (дата звернення: 09.11.2021).

29. Femme aux Bras Croisés. Веб-сайт. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Femme_aux_Bras_Crois%C3%A9s (дата звернення: 05.11.2021).

30. Pablo Picasso's Blue Period— 1901 to 1904. Веб-сайт. URL: <https://www.pablocicasso.org/blue-period.jsp> (дата звернення: 05.11.2021).

31. Rudenko Iraida. Innovative technology of training of the future teachers of fine art. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: наук. журнал. Голов. ред. А. А. Сбруєва. = Key title: Pedagogičninauki: teoriâ, istoriâ, innovacijnitehnologii = Abbreviated key title: Pedagog. nauki: teor. istor. innov. tehnol. Суми: СумДПУ імені О.Макаренка, 2017. № 3 (67) С. 97–106. URL: https://library.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/04/Ped.nauki_367_2017.pdf (дата звернення: 07.10.2021).

ДОДАТОК А

Авторська стаття

м. Харків, 27-28 листопада 2020 р. | 75

Парчевська Д.В.
студентка,
Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

СИМВОЛІКА КОЛЬОРІВ ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА УКРАЇНИ

Незаперечним фактом є те, що людина, кожного дня перебуваючи в оточенні різноманітних кольорів, знаходиться під їх безпосереднім впливом. Вчені та психологи, котрі присвятили життя глибокому вивченню даної теми, дійшли висновку, що колір може змінювати емоційний стан людини, її настрій та самопочуття [3, с. 73]. Спроби зрозуміти природу впливу кольору існували задовго до початку природничо-наукового періоду досліджень. Вони були обумовлені широкими символічними, релігійними, міфологічними уявленнями про світ і знаходили своє відображення у мистецтві різних народів, в тому числі мистецтві України.

Тема дослідження семантики кольору у витворах українського народного мистецтва є актуальною і у наш час та потребує більш широкого аналізу та розкриття. Перш за все це пов'язано з різноманітним символікою, що пов'язувалася з тим чи іншим кольором та могла змінюватися під впливом історично-культурних подій.

Проблемою символіки кольорів займалися такі визначні філософи, вчені та мистецтвознавці різних епох, як Арістотель, І. Гете, Р. Декарт, Леонардо да Вінчі, Р. Гук, В. Кандинський. Аналіз попередніх публікацій та наукових джерел засвідчує, що проблема семантики кольору продовжує бути об'єктом зацікавлення сучасних дослідників, серед яких Б. Базима та Т. Печенюк [2]. Проте такий аспект як семантика кольорів у декоративно-прикладному мистецтві України потребує більш детального аналізу та систематизації.

Метою статті є дослідження значень кольорів у творах декоративно-прикладного мистецтва України та аналіз впливу на них історико-культурних факторів.

Декоративно-прикладне мистецтво займало провідну роль у творчості українського народу, адже не тільки дозволяло художньо-естетично оформити матеріальне оточення тогочасних українців, а

76 | II науково-практична конференція

містило в собі сакральні значення та символи, котрі виражались за допомогою орнаменту, кольору, матеріалу. До основних видів народного і декоративно-прикладного мистецтва належать: побутова та декоративна кераміка, скло, килимарство та ткацтво, вишивка, різьблення, розписи, іграшки, писанки. Колір традиційно має зв'язок із обрядами міфологією та релігією. Найчастіше кольорам надавались характеристики, які асоціативно були пов'язані з його роллю в природі: зелене – весна, пробудження, надія; синє – небо, чистота; жовте – сонце та життя; червоне – вогонь і кров; чорне – темрява, страх. Кольором підкреслювали обрядові функції одягу, вказували на вік, сімейний і матеріальний стани. У художніх розписах, як правило, користувалися чистими немішаними фарбами.

Одяг, а саме українська традиційна вишивка, котра його прикрашала – особливий вид мистецтва українського народу, історія якого сягає у глибину віків. Вишиванням в Україні традиційно займалися жінки, готуючись до заміжжя, дівчина повинна була мати певну кількість власноруч вишитих сорочок, що характеризували її майстерність та працьовитість. Вишивки, залежно від місцевості, відрізнялися між собою технікою виконання, колірною гаммою, орнаментикою. Проте спільним для багатьох із них було поєднання чорного і червоного кольорів, яке наділяло великою емоційною силою мистецькі вироби, в яких застосовувалася. В. Кандинський [1] зазначав, що це сполучення «означає найвищу напругу людських сил, трагізм життя».

У вишиванні українці найчастіше використовували такі кольори як червоний, чорний, білий, жовтий і синій. Рушник або одяг, вишитий червоними нитками, є найактивнішим оберегом може поглинати негативну енергію. Цей колір підкреслює енергію життя, агресію, любов, тому є основним у весільних костюмах як і чоловічих, так і жіночих. Чорний найчастіше трактується як колір, пов'язаний із смутком та горем, проте в деяких регіонах він – символ багатства землі та плодючості. Найчастіше одяг з таким орнаментом вдягали під час поству. Зелений колір найчастіше зустрічається у вишивці Гуцульщини, Поділля та Західної України, він символізує природне джерело життя. Жовтий – сонячне проміння та радість життя, зустрічається у вишивці Гуцульщини та Закарпаття.

Традиційно українські майстри займалися килимарством, орнаментальне наповнення яких поділялось на квіткове або геометричне. Їх характерні форми та композиційні особливості залежали від регіону

м. Харків, 27-28 листопада 2020 р. | 77

України, в якому створювалися. Створюючи геометричний килим, майстри найбільшу увагу приділяли кольору, найчастіше обирали чорний, малиновий, червоний, іноді коричневий, синій, сірий, жовтий. При створенні квіткових полотен перевагу надавали різноманіттю барв, барвистості та багатству колірних поєднань.

Художній розпис займає особливе місце у художній спадщині українського народу, найбільш унікальним його проявом є обрядовий розпис писанок до свята Великодня. Писанки беруть свій початок від прадавніх вірувань язичницьких народів, перші з них створювалися до свята Весни. Залежно від регіону існують відмінності в композиції декору та кольоровій гамі. Найбільш поширеним є використання таких 7 кольорів:

- червоний – добро та радість життя, за традицією писанки червоного кольору символізували Воскресіння, жертвенність;
- чорний – зазвичай використовується як тло, підкреслює силу інших кольорів, є символом нескінченності життя людини, буття після смерті;
- жовтий – уособлення небесного світила, багатства зібраного урожаю, такі писанки захищали від лихого;
- білий – символ безгрішного життя;
- зелений – втілення весни, воскресіння природи, надії та життя, символізував пробудження природи від довгого зимового сну;
- коричневий – символізує землю та її приховану життєдайну силу;
- синій, блакитний – символічне відображення неба.

Відомо, що однією із найбільш відомих творчих діяльностей українських майстрів є художній розпис інтр'єрів та екстер'єрів осель. Стіни і печі розписувалися для краси яскравими квітами і ягодами. Такі візерунки мали і магичне значення: вважалося, що вони оберігають родину від нечистої сили. Славилися своїми розписами майстри Одеської, Херсонської, Полтавської областей, а особливо село Петриківка Дніпропетровської області. Ажурність і легкість Петриківського розпису відома у всьому світі. Фарбу виготовляли із природних барвників (ягід та квітів), міцності їй надавала суміш яєчного жовтка із молоком.

Знання властивостей кольорів є центральним у побудові композиції петриківського орнаменту: згори наносять легші, а знизу – важчі. Вибір традиційних кольорів петриківського розпису, як зазначає Шестакова О. [3, с. 176], доволі обмежений: найчастіше майстри працюють із червоною (вогонь життя, сила духу), синьою (мудрість, спокій), жовтою

78 | II науково-практична конференція

(багатій прожиті), коричневою (земля-годувальниця), зеленою (пробудження), білою (символ чистоти). Фарби ніколи не змішуються одна з одною.

Отже, колір завжди був невід'ємною частиною символіки українського народного мистецтва, тісно пов'язаною із релігією та вірою у силу природи. Використання кольору в декоративно-прикладному мистецтві України виявляє художньо-образний зміст предметів побуту, одягу та ритуальних предметів.

Список використаних джерел:

1. Колір у народному та декоративному мистецтві України: веб-сайт. URL: <https://www.kobolivka.in.ua/> /kdm.php (дата звернення: 26.11.2020)
2. Печеник Т. Кошарство. Київ: Грані-Т, 2013. 191 с.
3. Шкесталова С. Петраківський розпис. Київ: Мистецтво, 2016. 240 с.

ДОДАТОК Б

Рис. 1 Схеми побудови гармонійних сполучень за Іттенем

ДОДАТОК В

Рис 1. К. Моне «Схід сонця».

Рис. 2. П. Пікассо «Жінка із складеними руками».

Рис. 3. П'єр Огюст Ренуар. Портрет актриси Жанни Самарі.

Рис. 4. В. Борисов-Мусатов. Дама в блакитному.

Рис. 6. О. Пілюгіна. Зимовий спокій.

ДОДАТОК Г

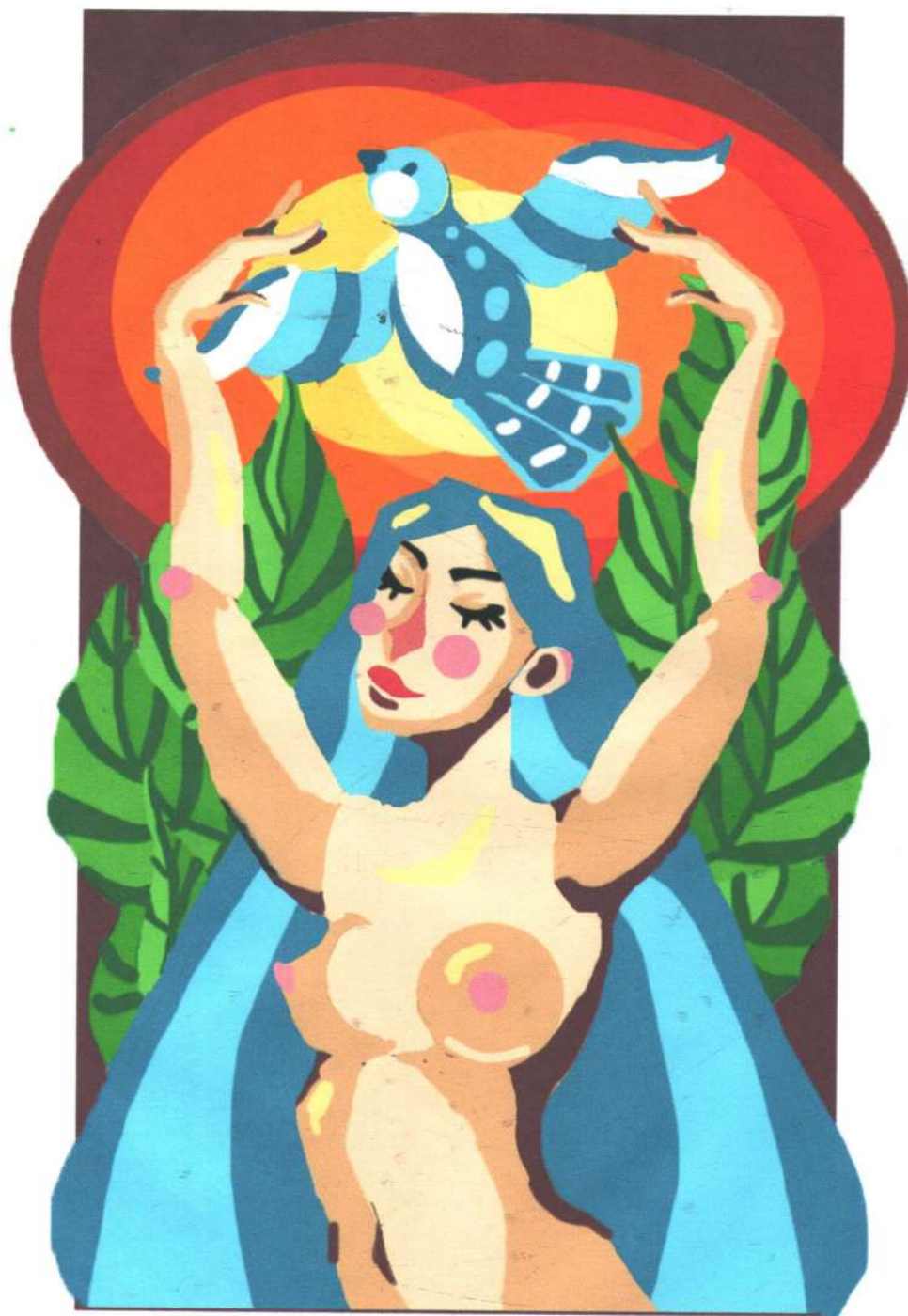

Рис. 1. Ескіз дипломної роботи.

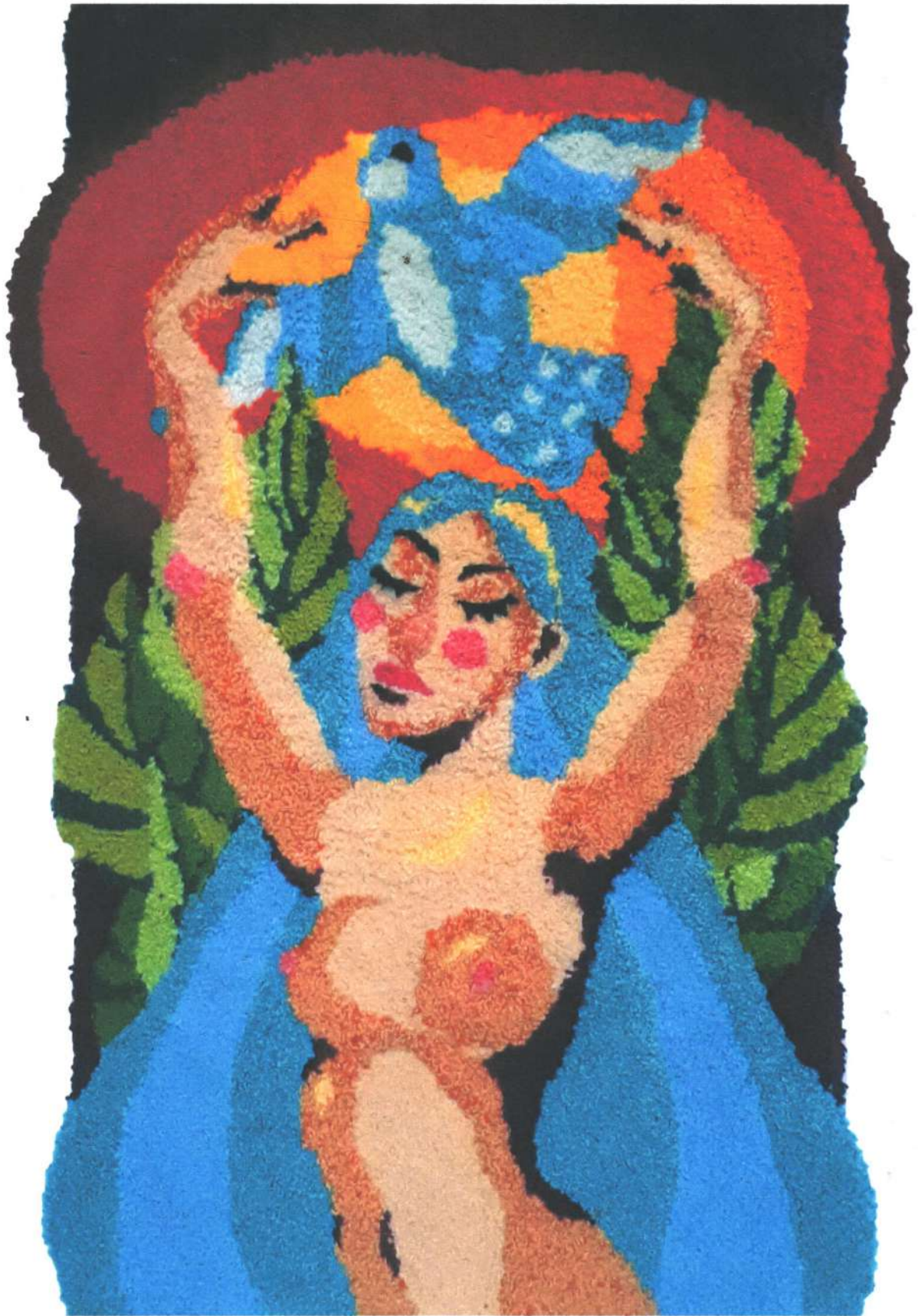

Рис 2. Завершена дипломна робота

ДОДАТОК Д

Розробка лабораторного заняття для студентів закладів вищої освіти

Тема
Створення ескізу до нетканого гобелену, який розкриває тему «Настрій» із доречним колірним вирішенням
Мета
Створення багатоколіроної композиції, яка розкриває тему «Настрій» і являє собою ескіз для майбутнього нетканого гобелену для закріплення отриманих під час занять знань про основні характеристики кольору та колірні контрасти та розвитку вміння використати їх на практиці.
Завдання
Під час створення ескізу обрати доцільне колористичне рішення на основі отриманих знань про основні характеристики кольору та колірні контрасти.
Знати
• Особливості основних характеристик кольору (тону, світлості, насиченості). • Принцип дії колорного кола Й. Іттена. • Поняття явища контрасту, контраст за кольором, контраст світлого і темного, контраст холодного і теплого, контраст додаткових кольорів, симультаний контраст, контраст насиченості, контраст за площею кольорових плям (колірного поширення).
Уміти
• Використовувати знання про особливості основних характеристик кольору (тону, світлості, насиченості) для створення доречного колірного рішення. • Користуватись колірним колом Й. Іттена. • Застосовувати розуміння принципу дії колірних контрастів на практиці під час створення гармонійної багатоколірної композиції.
Основні категорії, поняття, терміни, імена
Основні характеристики кольору. Насиченість. Тон. Світлота. Колірне коло Й. Іттена. Явище контрасту. Контраст за кольором. Контраст світлого і темного. Контраст холодного і теплого. Контраст додаткових кольорів. Симультаний контраст. Контраст насиченості. Контраст за площею кольорових плям (колірного поширення). Й. Іттен.
Ресурси
Папір А3, кольорові матеріали на вибір
Самостійна (домашня) робота
Продовжити розробку ескізу, обґрунтувати обраний колірний контраст та принцип його психо-емоційної дії на людину, перенести зображення на канву для подальшої роботи нитками над нетканим гобеленом.

Хід роботи лабораторного заняття	Методи
Повторення раніше вивченого матеріалу про основні характеристики кольору та колірні контрасти. Оголошення теми роботи, а саме створення багатоколірного ескізу для нетканого гобелена на тему «Настрій» із залученням отриманих знань.	Бесіда, опитування
Композиційне та ідейне вирішення. Основними мотивами є жіночий образ та птах. Було обране саме такі образи, щоб втілити в гобелені ідею гармонії з собою, свободи від тягаря негативних думок, насолоди життям та віри у світле майбутнє. Жіночий образ у роботі ніжний та спокійний, вона знаходиться в оточенні природи та насолоджується свободою та своєю натуральністю. Жінка підіймає руки до птаха — одвічного символу вільної душі, відділення небесного від земного. Композиція роботи тягнеться догори, що підкреслено динамікою польоту птаха та листям, яке обвиває підняті руки героїні.	Творчий пошук, композиційне вирішення, метод за уявою
Колірне вирішення. Були обрані світлі кольори. Домінантними серед них є оранжевий та блакитний. Такий вибір зумовлений не лише компліментарністю цих кольорів, а і їх ідейним наповненням. Кольори несуть в собі різне символічне значення. Оранжевий — як і жовтий колір наближений до сонця, символ енергії життя, свободи, пошуку, багатства, блакитний пов'язаний із ніжністю та легкістю, спокоєм, проте містить в собі і частину суму, що пов'язаний із розумінням швидкоплинності прекрасного. Героїня зображена на гобелені знаходиться у стані повної гармонії з собою, отже містить в собі всі емоції, сумні або піднесені, відчуваючи свободу та повністю приймаючи свою природність вона прагне до свого майбутнього. У роботі чітко простежуються два види контрастів: контраст теплих і холодних кольорів, а також контраст додаткових кольорів (оранжевого та синього).	Творчий пошук, колірне вирішення

Технологічна карта

Розробка лекції для студентів закладів вищої освіти

ТЕМА	
Колірні контрасти	
№ з/п	СТРУКТУРА
1.	Підготовка до лекції. Налаштування проектора, підготовка презентації
2.	Вступна частина. Оголошення теми лекції. Оголошення мети лекції. Залучення студентів до лекції, психологічна підготовка їх до сприймання основного навчального матеріалу.
3.	Виклад основного матеріалу, оголошення та роз'яснення основних понять лекції, демонстрація наочних матеріалів, стимулювання зацікавленості темою студентів, мотивування їх до сприймання навчального матеріалу.
4.	Заклучна частина. Повторення основних тез лекції, запитання до студентів для кращого засвоєння матеріалу. Підведення підсумків, висновки. Оголошення самостійного домашнього завдання.
РЕСУРСИ	
1.	Ноутбук
2.	Проектор
3.	Презентація з наочністю до лекції
4.	Література (Іттен И. «Искусство цвета»)

Основні категорії, поняття, терміни, імена
Явище контрасту, контраст за кольором, контраст світлого і темного, контраст холодного і теплого, контраст додаткових кольорів, симультаний контраст, контраст насиченості, контраст за площею кольорових плям (колірного поширення), Й. Іттен.

МЕТОДИ
Розповідь, частково-пошуковий метод, пояснювально-демонстративний